

editie "collection d'art"

negende jaargang nummer 5

inhoud:

inleiding, behorende bij de tentoonstelling constant
(collection d'art I / 18 maart - 27 april 1978)

inleidster: fanny kelk/kunstcritica (o.a. van „het parool”)

samenstelling:

cora de vries

foto's:

paul hartland en fanny kelk

gelijktijdig met zijn tentoonstelling van recente schilderijen in het stedelijk museum te amsterdam exposeert constant zijn nieuwste aquarellen en tekeningen bij collection d'art.

constant

in 1920 geboren in amsterdam.

volgde een opleiding o.a. aan de kunstnijverheidsschool en aan de rijksacademie te amsterdam.

richtte in 1948 met dotremont, appel, corneille en jorn de internationale organisatie cobra (copenhagen, bruxelles, amsterdam) op.

verbleef van 1950 tot 1952 in parijs.

daarna van 1952 tot 1953 in londen.

van 1953 tot heden in amsterdam werkzaam.

werkte vanaf 1956 o.m. aan plannen en maquettes voor nieuw babylon, een nomadenstad voor de spelende mens van de toekomst; tekent en schildert. zijn werk is te zien in de internationaal belangrijke musea.

publicaties van constant:

manifest van de experimentele groep in holland, in **reflex** nr. 1/1948.

cultuur en contra-cultuur, in **reflex** nr. 2/1949.

de experimentele groep, in **kroniek van kunst en cultuur** nr. 11/1949.

c'est notre désir qui fait la révolution, in **cobra** nr. 4/1949.

sur nos moyens et nos perspectives, in **internationale situationniste** nr. 2/1958 (discussie met jorn).

la déclaration d'amsterdam, in **internationale situationniste** nr. 2/1958 (samen met guy debord).

rapport inaugural de la conférence de munich, in **internationale situationniste** nr. 3/1959 (mede ondertekend door a. alberts, armando en har oudejans).

une autre ville pour une autre vie, in **internationale situationniste** nr. 4/1960.

inleiding gehouden op het kommentaar-kollege aan de t.h. te delft (6 febr. 1961) en gepubliceerd in **delftse school** nr. 3/1961.

new babylon, in **randstad** nr. 2/1961.

ny babylon, in **arkitekten** nr. 13/kopenhagen 1964.

new babylon - an urbanism of the future, in **architectural design** nr. 34/londen 1964.

nya babylon, in **paletten** nr. 2/lund 1964.

new babylon, in **signum** nr. 3/kopenhagen 1964.

briefwisseling met n. tummers, in **cobouw** nr. 108/1964.

nieuw urbanisme, in **provo** nr. 9/1966.

new urbanism, in **delta** nr. 3/1967.

omtrent new babylon (een correspondentie met luc wenseleers), in **ruimten** nr. 21/antwerpen 1967.

about the meaning of construction, in **data** (directions in art, theory and aesthetics - ed. by anthony hill)/londen 1968

new babylon - versuch einer alternativen umweltplanung, in **befreiung des alltags** (ed. frank böckelmann) /münchen 1970.

autodialogue à propos de new babylon, in **opus international** nr. 27/parijs 1971.

new babylon (boekwerk bij constant-expositie in het gemeentemuseum te den haag) / 1974.

publicaties over constant:

christian dotremont: constant/1950.

n. tummers: aantekeningen over de ontwikkeling van het werk van constant als experimenteel, in **new babylon informatief** nr. 1/1965.

h. van haaren: signalement van constant, in **museumjournaal** serie 10, nr. 5/1965.

h. van haaren: constant (catalogus van een constant-expositie in het gemeentemuseum te den haag) /1965.

c. caspari: ueber die leichtigkeit ein labyr herzustellen, in **new babylon informatief** nr. 3/1966.

h. van haaren: constant, in serie **beeldende kunst en bouwkunst in nederland**/1967.

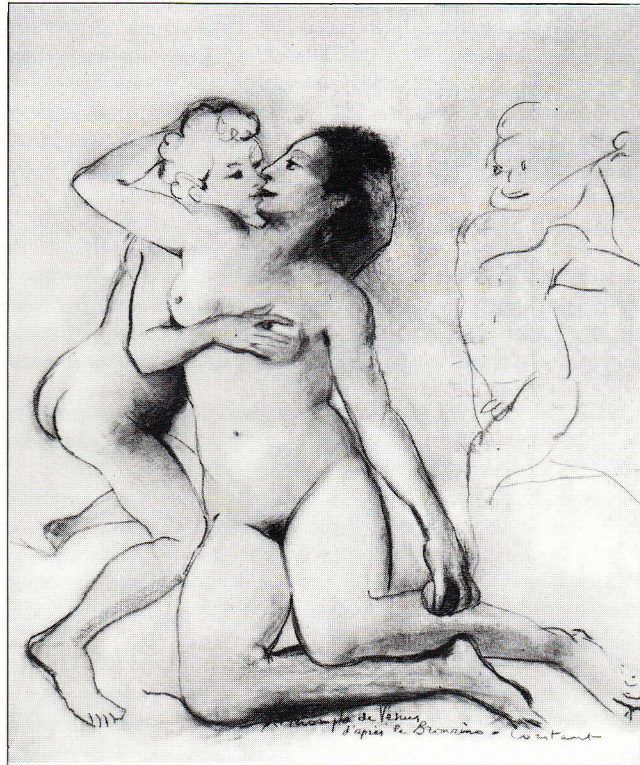
carry van lakerveld: constant, in **kunstler, theorie, werk/keulen** 1971.

michel ragon: constant (catalogus van een constant-expositie in galerie daniel gervis te parijs) /1974.

dr. j. l. locher: new babylon (boekwerk bij constant-expositie in het gemeentemuseum te den haag / inleiding: dr. j. l. locher) /1974.

fanny kelk:

constant - een illustratie van vrijheid
(catalogus van een constant-expositie
in het stedelijk museum te amsterdam
t.g.v. de uitreiking van de david roëll-prijs
aan constant) / 1974.
over het nieuwe werk van constant
- in het bijzonder zijn schilderijen,
in editie **collection d'art**,
zevende jaargang, nummer 8
(t.g.v. een constant-expositie bij galerie
collection d'art te amsterdam) / 1976.
het aquarelleren van constant, in editie
collection d'art, negende jaargang,
nummer 5 (t.g.v. een constant-expositie
bij galerie collection d'art te amsterdam)
/ 1978.

le triomphe de vénus d'après le bronzino / 1977 / krijttekening (85 x 70 cm)

Het aquarelleren van Constant.

In enkele gesprekken over zijn werk, zijn werkwijze, de drijfredenen voor de onderwerpen, hun ontstaan en het hoe en waarom, kregen Constant en ik het ook over de aquarel in het bijzonder.

Hij beoefent die techniek met groot plezier maar doet het vrijwel nooit tijdens het werken aan olieverfschilderijen.

Ook zijn zijn aquarellen, hoewel nogal eens op hetzelfde thema als de schilderijen, bijna nooit voorstudies.

Hij gebruikt daartoe hoogstens een summier krabbeltje, een tekeningetje als geheugensteuntje.

Constant bekijkt zo'n aquarel tijdens het schilderen nooit. Pas later kan hij zeggen: ook enkele aquarellen heb ik op dit thema gemaakt.

Hij vertelde dat hij juist wel achteraf, als het schilderij voltooid met de voorkant tegen de muur gekeerd staat, verborgen zelfs voor zijn eigen blik, nog lang op het thema ervan doorging in aquarel en tekening.

Zo ontstond nogal wat werk over 'De schilder in zijn atelier', 'De bekering van Venus', 'Plaisir et tristesse de l'amour' en andere schilderijen.

De thema's bleven hem nog bezighouden toen de schilderijen al op transport naar het museum waren.

Het gaat dus eerder om achteraf-studies, nabeschouwingen, dan om voorstudies.

Constant tekende daarbij zelf aan: vroegere schilders gingen van de vorm uit (de tekening) en kwamen tot een schilderij door de kleur te bevrijden uit het keurslijf van de vorm: Impressionisme, Tachisme, Action-painting etcetera.

Ik volg het spoor terug en kom via vlekken en kleur tot vormen.

Tenslotte, bewust geworden van deze gevonden vormen, pas ik de tekening toe als contrôle van alternatieve vormen.

Op een middag zag ik op het atelier een groot vel wit papier, wel een meter hoog, met een soort geaderde Hercules-Seghers-achtige tekening erop.

Het bleek het eerste stadium van een aquarel te zijn, waarvan Constant het onderwerp niet kon meedelen: hij wist dat niet.

Hij creëerde dus voor zichzelf een associatieterrein van vlekken, dat hij naderhand pas ging verkennen.

Hij noemt die werkwijze "het bedje-spreiden" van de toekomstige aquarel. En probeert dan uit die vlekkerige toevalligheden een soortgelijk testbeeld te vinden als hij op het vroegere schilderij had uitgewerkt.

Naar aanleiding daarvan hadden we toen het volgende gesprek:

- **Geloof jij niet dat het aquarelleren van een schilder uit een zekere ontspanningsperiode bestaat? Een tijd waarin je gewoon geen zin hebt in schilderen en de creativiteit die je voelt toch wilt benutten? Zoals een componist die piano gaat spelen of een architect die tijdens een studiereis wat gaat zitten schetsen?**
- Ik geloof dat precies het tegenovergestelde het geval is. Die architect die gebouwen zit te schetsen en die componist die piano speelt ontspannen zich inderdaad en bezinnen zich op nieuwe creatieve pogingen. Bij de aquarel zit dat heel anders. De creativiteit is vrijer, je kunt alle kanten uit, je waagt veel meer. Er zijn geen remmingen want is 't niet goed dan staat de prullebak naast je om het papiertje weg te gooien. Bij een olieverfschilderij heb je jezelf een taak opgelegd, het moet tot een goed einde gebracht worden of de onherroepelijke kater volgt erop. Bij een aquarel heb je nooit een kater. Wanneer ik tussen twee grote schilderijen door een poosje aquarelleer, is dat om nieuwe ideeën op te doen, nieuwe durf, allerlei experimentele dingen te proberen die ik niet zo gauw op een groot doek zou doen. Je bent veel vrijer. Ik begin weliswaar een aquarel precies zo als een olieverfschilderij, met een paar vlekjes en lijntjes, maar dan met waterverf en op kleinere schaal. Op een schilderij kan ik net zo lang doorgaan tot ik een resultaat bereikt heb en toch de verf fris houden; bij de aquarel kan ik op ieder willekeurig ogenblik ophouden wanneer het voorlopige resultaat er acceptabel uitziet. Je kunt hem niet afmaken, dan maak je hem dood. Het blijft altijd een schets, het is nooit een voltooid stadium. Een aquarel is een introductie naar een later olieverfschilderij of is er de nabeschouwing van.
- **Een aquarel heeft toch als meest typische eigenschap dat hij heel vlug en spontaan ontstaat en je er niet meer aan kunt knoeien? En toch zie ik van een aantal gerenommeerde aquarellisten telkens zo'n soort gestandaardiseerd, gesetteld product waar die techniek wezenvreemd aan is. Ik dacht dat je juist heel vlug vorm moest geven aan ideeën en zo versta jij het lijkt me ook: ter afwisseling van het schilderij dat zoveel tijd nodig heeft om te worden, zoals een kind negen maanden in de buik.**
- Aan een olieverfschilderij kun je blijvend veranderen, alles is daarmee mogelijk, maar met de aquarel is het anders. Je moet het heel direct raak hebben anders is het mis. Alleen enkele kleine correcties zoals nog wat afspoelen of iets bijschilderen, geen diepgaande wijzigingen. Daartegenover staat dat het materiaal zo goedkoop is dat je het zonder bezwaar kunt verscheuren, weggooid en iets anders beginnen. Tegenover dat langdurige en kostbare werk aan een olieverfschilderij staat dus dat ik zonder remming twintig aquarellen kan maken en er dan soms vijftien verscheur om de vijf beste te behouden. Dat is ook een vorm van overdoen. Een olieverf waar maanden aan gewerkt is, met glaceringen over en over, krijgt op den duur een rijpheid die je niet opeens op een schoon doek kunt beginnen en bereiken, daar ga je dus op door.
- **Elke aquarel moet dus diezelfde spontaniteit bezitten. Je kiest net als een fotograaf uit z'n filmpje de vijf beste. En bij de olieverf ga je door en door, je wordt mismoedig of niet, je werkt er maanden aan, en op een gegeven moment DAN IS DAT SCHILDERIJ AF. Dat zou je, als het je niet bevalt in stukken moeten snijden of wegdoen, maar dat doe je niet zo snel omdat er nog wel wat aan te dokteren valt. En niet om materiële redenen, die wil ik in jouw geval nog niet eens voorop stellen.**
- Inderdaad, wat ik nou zoëven zei klinkt een beetje alsof ik uit zuinigheid zo'n olieverfschilderij maar niet opnieuw begin en vernietig, en dat is geenszins het geval. De mogelijkheden van de aquarel zijn nu eenmaal heel andere.

En zo bouwt hij naast het schilderijen-oeuvre een oeuvre van aquarellen op, die, hoewel ze meestal verband houden met de onderwerpen van de schilderijen, een zelfstandig bestaan leiden.

Binnen een zekere tegenstrijdigheid van opvattingen over de aquarel, weet hij goede orde te scheppen en blijft het aquarelleren een bezigheid apart en is de aquarellist een aparte bestaansvorm van de schilder.

Fanny Kelk

collection d'art I / galerie
keizersgracht 516 (bij leidsestraat)
amsterdam
telefoon: 020-22 15 11

geopend: di. t/m za. 12-17 uur

expositie: constant

18.3 - 27.4. 1978

collectie d'art II / galerie
van boshuizenstraat 697
amsterdam (buitenveldert)
telefoon: 020-46 16 16

geopend: ma. t/m vrij. 9-17 uur

expositie: ronald tolman